

Р.М. Дзюбак,

проректор з навчально-методичної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В умовах розвитку і становлення Нової української школи для впровадження нових освітніх стандартів, формування по-справжньому нової генерації учителів надзвичайно ефективним є компетентнісний підхід до підготовки педагога.

Концептуальні основи щодо реалізації компетентнісного підходу в умовах формування глобального інноваційного суспільства із збереженням досягнень та традицій національної освіти, врахуванням державного стандарту і складових галузевої компоненти державних стандартів вищої освіти, регіональних особливостей при підготовці фахівців із впровадженням ступеневої структури освіти закладені в положеннях Сорбонської і Болонської декларацій, вітчизняних нормативних документах у галузі розвитку національної вищої освіти, зокрема: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції наукової, науково-технічної та інноваційної політики в системі вищої освіти України, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, рішеннях підсумкових колегій Міністерства освіти і науки України.

В сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус учителя, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня його професіоналізму.

У більшості наукових досліджень професіоналізм педагога описується саме через **професійну компетентність**. Під професійною компетентністю розуміємо інтегральну характеристику ділових та особистісних якостей фахівців, що відображає рівень їхніх знань, умінь та навичок, досвіду, достатніх для здійснення певної діяльності, яка пов'язана з прийняттям рішень.

На думку учених (Л. Васильченко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал, Г.М. Груць та інших) під професійною компетентністю слід розуміти гармонійне поєднання елементів діяльносної та комунікативної (культура спілкування, навички соціальної поведінки) підструктур. Зокрема, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Г.М. Груць зазначає, що педагогічна компетентність педагога – це «єдність його теоретичної і практичної

готовності до здійснення своєї професійної діяльності. Професійна компетентність – це «інтегративна якість фахівця, що включає рівень оволодіння знаннями, вміннями, навичками і такими компонентами професійної майстерності, як професійні здібності і професійно важливі якості особистості» [2]

У зв'язку з постійним оновленням та розвитком загальних та педагогічних знань та поступовими змінами, що відбуваються в педагогічних системах, формування професійної компетентності педагогів має розглядатися у процесі неперервної педагогічної освіти. У світі у даний час сучасна концепція безперервної педагогічної освіти виглядає так:

- фундаментальна педагогічна освіта, яка забезпечується у стінах педагогічних коледжів, інститутів чи університетів, причому у всіх країнах яскраво виражена тенденція переходу до університетської педагогічної освіти;
- період адаптації та становлення професійної діяльності молодого вчителя під керівництвом більш досвідчених вчителів школи (в Україні цей процес отримав назву «наставництво», в Англії – пробний рік (тьюторинг) та у США – менторинг, який займає за тривалістю від одного до трьох років;
- підвищення кваліфікації працюючих учителів (а також учителів, які перервали на час свою професійну діяльність і знову приступають до роботи в школі) відбувається на довгострокових та короткострокових курсах, що здійснюється в інститутах післядипломної освіти (Україна), учительських центрах та школах (Англії та США);
- самоосвіта вчителів (робота в бібліотеках, консультації у більш досвідчених вчителів, обмін думками на різних вчительських нарадах, семінарах, конференціях з обміну досвідом та новітніми методиками та досягненнями у педагогічній науці).

Сприяння подальшому соціально-економічному розвитку України, забезпеченні потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня, їх особистісного та професійного зростання, постійного впровадження в освітній процес інноваційних освітніх технологій – це мета, яку покликана реалізовувати система післядипломної педагогічної освіти України. У закладах післядипломної педагогічної освіти впроваджуються нові навчальні курси підвищення кваліфікації, інтерактивне навчання в малих групах слухачів, створено пункти (лабораторії, центри) дистанційної освіти. Сприяє підвищенню

фахового рівня педагогів упровадження в закладах післядипломної педагогічної освіти різноманітних форм навчання дорослих, зокрема таких, як рольові та ділові ігри, тренінги, діалого-дискусійні методи, проектна діяльність, метод кейсів тощо. Працівники закладів ППО працюють над розробкою авторських методик, інноваційних моделей і технологій навчання дорослих, спрямованих на професійний розвиток педагогічних кадрів; здійснюють низку діагностичних досліджень, які дають можливість виявити потреби і запити освітян щодо науково-методичного забезпечення й організаційно-педагогічних умов їхньої професійної діяльності, соціально-економічних умов функціонування системи освіти області, району (міста), загальноосвітнього закладу; з'ясовують рівень задоволення педагогічних працівників змістом професійного навчання, виокремлюють чинники професійного зростання. Це, в свою чергу, допомагає у доборі форм і змісту безперервного навчання, що пропонується педагогу під час курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період.

Однією з ефективних форм неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників є **очно-дистанційна форма навчання**. Впровадження такого навчання є доволі кропітким та складним напрямом діяльності закладів ППО, оскільки його успішна реалізація залежить від наявності сучасних комп'ютерів, високошвидкісного Інтернету, відповідного програмного забезпечення для проведення занять в ON-LINE TA OFF-LINE режимах.

Науково-педагогічний колектив комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», враховуючи пріоритетні завдання реалізації державної політики у галузі освіти, протягом багатьох років спрямовував свої зусилля на підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, формування професійної компетентності. Викладачами кафедр, методистами інституту розроблено та удосконалено матеріали для проведення лекцій та практичних занять, створено ряд презентацій з різних тем для дистанційної і очної форми навчання. Тематика лекцій та практичних занять передбачає, насамперед, шляхи удосконалення освітнього процесу в умовах здійснення модернізації української освіти, усвідомлення нової ролі вчителя як агента змін, культуру взаємин та створення позитивної взаємодії учасників освітнього процесу, впровадження принципів педагогіки партнерства, систему моніторингових досліджень освітнього процесу, гендерні підходи в освіті, впровадження принципів гуманної педагогіки, використання теорії множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні, громадське управління закладами освіти, професійне самовдосконалення педагогічного працівника як суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання.

Зокрема для педагогічних працівників області за останній період проведено **124 різних методичних заходи**, зокрема:

- Майстер-класи з таких тем як «Методика організації Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого заходу серед учнів «Cool Games», «Розвиток регіональних освітніх вимірювань у контексті компетентної освіти», «Google-сайт як

засіб візуалізації STEM-проєкту», «Організаційна робота керівника ЗЗСО в умовах воєнного стану», «Алгоритм виконання учнівського проєкту в дистанційній формі» і т.і.

- Освітня майстерня «Гейміфікація як освітній тренд».

- Вебінари з тем «Новий зміст мистецької освіти у 6 класах НУШ», «Як елементарно формувати hard skills та розвивати soft skills», «Психологічні основи попередження конфліктів у педагогічній взаємодії».

- Творча майстерня «Інноваційні підходи до вивчення державних символів України з курсу історії».

- Воркшоп «Педагогічний супровід дошкільника у соціальному світі взаємин».

- Семінар-практикум «Педагог-ритор: секрети ораторського успіху».

- Майстер-майд «Психологічні хвилинки на уроках в умовах воєнного стану: техніки та вправи емоційної стабілізації учнів» (рекомендації МОНУ на 2022-2023 роки).

- Методична студія «Сервіси BookCreator, FlipBook, Ourboox як засіб розвитку творчого потенціалу педагогів».

- Методичний полілог «Формування читацької компетентності молодших школярів».

- Онлайн-тренінги з тем «Практичні інструменти формування соціальної ініціативності», «Діяльнісний підхід у навчанні. Розвиток критичного мислення здобувачів математичної освітньої галузі».

- Методична студія «Соціальна адаптація внутрішньо переміщених сімей з дітьми».

- Психолого-педагогічна студія «Як допомогти дитині з особливими освітніми потребами впоратися зі стресом».

Такі форми роботи значно підвищують рівень професійної компетентності педагогічних працівників, активізують творче мислення, сприяють розповсюдженню і інтеграції педагогічного інноваційного досвіду в освітні заклади області.

Працівниками інституту підготовлено 110 різних видів друкованої продукції: 4 підручники, 46 навчально-методичних посібників, 20 різних видів продукції (матеріалів конференцій, альбоми, у тому числі електронних), 27 статей до фахових наукових видань та педагогічних засобах масової інформації, 13 методичних рекомендацій.

У 2024 році заклад працює над науково-дослідною темою «Інноваційні підходи до організації післядипломної освіти педагогічних працівників та науково-методичного забезпечення регіонального освітнього простору». Свої зусилля колектив закладу спрямовує на:

- сприяння реалізації Концепції «Нова українська школа» в закладах освіти області, упровадження Державного стандарту початкової освіти та Державного стандарту базової середньої освіти;

- спеціалізовану підготовку педагогічних працівників початкових класів, вчителів-предметників середньої і старшої школи до роботи в умовах Нової української школи;

- підвищення кваліфікації працівників інклюзивно-ресурсних центрів з питань створення безпечного, комфортного та інклюзивного освітнього середовища;

• створення умов для якісної післядипломної освіти спеціалістів системи освіти Черкаської області, зокрема педагогічних працівників, керівних та методичних кадрів галузі освіти та фахівців інших соціальних галузей Черкаської області;

• науково-методичний супровід розвитку дошкільної, початкової, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти;

• науково-методичне забезпечення інклюзивної освіти;

• надання педагогічним працівникам Нової української школи адресної допомоги в організації освітнього процесу відповідно до вимог освітньої галузі;

• здійснення на базі закладів загальної середньої освіти фундаментальних і прикладних досліджень, удосконалення досягнень психолого-педагогічної науки в освітню практику Нової української школи;

• надання додаткових освітніх послуг, консультацій за замовленням закладів та установ соціальної сфери різних типів і форм власності, місцевих органів управління;

• міжнародну діяльність у сфері освіти, зокрема поширення здобутків освітньої галузі Черкаської області на міжнародному рівні.

Запланована реалізація таких державних та **регіональних освітніх програм:**

1. Стратегії гендерної рівності в закладі освіти: виклики і перспективи.

2. Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року.

3. Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки.

4. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі на 2020-2024 роки (схвалено Указом Президента України від 25.05.2020 року ¹ 195/2020).

5. Загальнонаціональна програма «Здорова Україна»

6. Комплексна програма розвитку та функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя Черкаської області на 2021-2025 роки.

7. Обласна цільова програма «Інноваційні школи Черкащини» на період до 2029 року.

8. Обласна цільова програма національно-патріотичного виховання в Черкаській області на 2020-2025 роки.

9. Наказ МОН ¹1042 від 28.08.2023 року «Про збір відомчої адміністративної звітності дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти у 2023/2024 н.р.».

10. Про затвердження заходів Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація».

11. Обласна програма підвищення якості природничо-математичної освіти на період до 2029 року.

12. Обласна програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 31.12.2029 (рішення обласної ради від 17.11.2023 ¹ 21-36/VIII).

13. Обласна комплексна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб на період 2023-2025 роки.

14. Обласна комплексна програма щодо медичного, соціального забезпечення, адаптації, психологічної реабілітації, професійної підготовки (перепідготовки) осіб, які здійснювали заходи з оборони та захисту територіальної цілісності, незалежності та суверенітету України, починаючи з 2014 року, та членів їх сімей на 2023-2027 роки.

У плані проведення освітянських заходів міжнародного, всеукраїнського та обласного рівнів, колективних сертифікованих форм методичної роботи з педагогічними працівниками (обласні семінари, майстер-класи, тренінги тощо). Сподіваємось зацікавить слухачів курсів Освітня мозаїка «Мистецтво створення освітнього відеоконтенту», вебінар «Природничі науки, STEM і професії майбутнього» чи «Калейдоскоп сучасних педагогічних технологій на уроках словесності». Перелік усіх запропонованих форм роботи можна подивитися на сайті КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» у Плані роботи на 2024 рік.

Запрошуємо усіх бажаючих підвищити рівень професійної компетентності у стінах нашого освітнього закладу вищого рангу. Наш інститут це і творча майстерня, і колектив великої кількості різновікових, різноспрямованих, але, безумовно, амбіційних людей з високим рівнем освіти і великим рівнем відповідальності та вимог. Керує закладом ректор, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти і науки, - людина великої управлінської майстерності та самовіддачі Наталія Миколаївна Чепурна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України від 25.06.2013 р. ¹ 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». 2013. ¹ 8–9. С. 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2013_8-9_6.

2. Діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах модернізації освітньої галузі в Україні. URL: <https://www.airo.com.ua/diyalnist-zakladiv-pislyadiplomnoyi-pedagogichnoyi-osviti-v-umovah-modernizatsiyi-osvitnoyi-galuzi-v-ukrayini/>

3. Груць Г.М. Особистість і професійна компетентність педагога в сучасній освіті: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення». Тернопіль: ТНПУ, 2020. 165 с.

4. Борисов В. В. Провайдинг інновацій в системі післядипломної педагогічної освіти / В. В. Борисов // Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів І-ї Міжнародної науково-практичної конференції [редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Баку-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2016. – С. 199–120

5. Горбатюк Р. Система професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю: монографія. Тернопіль, 2009. 400 с.

6. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка». URL: <http://oaji.net/articles/2014/1054-1415092336.pdf>

7. Гузій Н. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.